

ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԻՑ «ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳԻՐՔ» ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔԻ 90-ՐԴ ՀՈՂՎԱԾԻ 5-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ» ԳՈՐԾՈՎ 2022 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՐՏԻ 22-Ի ՍԴՈՒ-1644 ՈՐՈՇՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ԵԶՐԱՓԱԿԻՉ ՄԱՍԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Սահմանադրական դատարանը, դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննելով «Մարդու իրավունքների պաշտպանի դիմումի հիման վրա՝ «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը, 2022 թվականի մարտի 22-ի ՍԴՈՒ-1644 որոշմամբ (հրապարակվել է 2022 թվականի մարտի 25-ին) որոշել է.

«1. «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասը համապատասխանում է Սահմանադրությանը Սահմանադրական դատարանի հետևյալ մեկնաբանությամբ, որ՝

Ազգային ժողովի պարզամավորի թեկնածուի՝ մինչև պարզամավորի լիազորություններն ստանձնելն ընտրված պարզամավորի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելու վերաբերյալ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում համաձայնություն տալու հարցի քննության և լուծման գործընթացում այդ անձանց ընտրվելու իրավունքի արդյունավետ պաշտպանության ապահովման առումով անհրաժեշտ է, որ՝

ա) երաշխավորվի տվյալ գործընթացին անձի մասնակցությունը,

բ) ապահովվի անձի լսված լինելու իրավունքը,

գ) անձին ընձեռվի ընտրվելու իր իրավունքի սահմանափակումը հիմնավորող փաստաթղթերին և նյութերին ծանոթանալու, հարցեր տալու,

առարկություններ ներկայացնելու, բացառություններ տալու և միջնորդություններ ներկայացնելու հնարավորություն (...):»:

Համաձայն չլինելով Սահմանադրական դատարանի 2022 թվականի մարտի 22-ի ՍԴՈ-1644 որոշմանը՝ Սահմանադրական դատարանի դատավոր Ե. Խունդկարյանս շարադրում եմ իմ հատուկ կարծիքը՝ որոշման պատճառաբանական և եզրափակիչ մասերի վերաբերյալ:

1. Գտնում եմ, որ նախքան քրեական հետապնդում հարուցելու վերաբերյալ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում համաձայնություն տալու հարցի քննության և լուծման գործընթացի շրջանակում համապատասխան անձանց իրավունքների արդյունավետ պաշտպանության ապահովմանը վերաբերող հարցերը քննարկելը Սահմանադրական դատարանը վիճարկվող դրույթի սահմանադրականությունը պետք է գնահատեր այն տեսանկյունից, թե ովքեր են օգտվում այդ դրույթով նախատեսված երաշխիքից:

Սույն գործով վիճարկվող դրույթով սահմանված անձեռնմխելիությամբ օժտված անձանց շրջանակի վերաբերյալ Սահմանադրական դատարանը ՍԴՈ-1644 որոշմամբ արձանագրել է, որ վիճարկվող իրավակարգավորման համաձայն՝ անձեռնմխելիությունը ինչպես Ազգային ժողովի պատգամավորի գրանցված թեկնածուի, այնպես էլ մինչև պատգամավորի լիազորություններն ստանձնելն ընտրված պատգամավորի համար միասնական է (որոշման 10-րդ էջ):

Գտնում եմ, որ վերոգրյալ դատողությունը չի բխում սույն գործով վիճարկվող՝ «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասից հետևյալ պատճառաբանությամբ.

«Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն՝ **պատգամավորի թեկնածուի՝ մինչև պատգամավորի լիազորություններն ստանձնելն ընտրված պատգամավորի**

նկատմամբ քրեական հետապնդում կարող է հարուցվել միայն Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համաձայնությամբ: Առանց Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համաձայնության՝ նա չի կարող զրկվել ազատությունից, բացառությամբ, երբ նա բռնվել է հանցանք կատարելու պահին կամ անմիջապես դրանից հետո: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը նշված հարցի վերաբերյալ որոշում ընդունում է հանձնաժողովի անդամների ընդհանուր թվի ծայների առնվազն 2/3-ով: Սույն մասով սահմանված դրույթը չի տարածվում մինչև թեկնածու գրանցվելը ձերբակալված կամ կալանավորված քաղաքացիների, ինչպես նաև ձերբակալված անձի նկատմամբ կալանքը որպես խափանման միջոց ընտրելու և նշված անձանց կալանքի ժամկետը երկարաձգելու դեպքերի վրա»:

Փաստորեն, օրենսդիրը վիճարկվող դրույթով նախատեսված երաշխիքը տարածել է «պատգամավորի թեկնածուի՝ մինչև պատգամավորի լիազորություններն ստանձնելն ընտրված պատգամավորի» վրա: Ընդ որում, քննարկվող դրույթը չի տարածվում այն դեպքերի վրա, երբ անձը ձերբակալվել կամ կալանավորվել է մինչև թեկնածու գրանցվելը: Հետևաբար անհրաժեշտ է պարզել, թե, ըստ գործող իրավակարգավորումների, որ անձինք են համապատասխանում վերը նշված բնորոշմանը և օգտվում վիճարկվող դրույթով ամրագրված երաշխիքից:

Այսպես՝ «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 91-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է, որ **«պատգամավորի թեկնածուն իր կարգավիճակը ձեռք է բերում ընտրություններին մասնակցող կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցման պահից:**

Սույն օրենսգրքով սահմանված իրավունքները և պարտականությունները պատգամավորի թեկնածուի վրա տարածվում են մինչև Ազգային ժողով ընտրվելու մասին Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշման վիճարկման համար սահմանված ժամկետի ավարտը, իսկ այդ որոշման վիճարկման դեպքում՝ մինչև սահմանադրական դատարանի որոշում ընդունելը (...):»:

3

Միաժամանակ «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 100-րդ հոդվածի 1-ին մասն ամրագրում է, որ կուսակցության ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուներին մանդատների տրամադրումն իրականացվում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի արձանագրությամբ՝ **գրանցելով ընտրված Ազգային ժողովի պատգամավորներին** (...):

Փաստորեն, «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքը տարանջատում է պատգամավորի թեկնածուի և ընտրված, սակայն դեռևս իր լիազորությունները չստանձնած պատգամավորի կարգավիճակները: Ընդ որում, անձը դադարում է պատգամավորի թեկնածու լինել Ազգային ժողով ընտրվելու մասին Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշման վիճարկման համար սահմանված ժամկետի ավարտման, իսկ այդ որոշման վիճարկման դեպքում՝ Սահմանադրական դատարանի որոշման ընդունման պահից: Ըստ այդմ, այն ժամանակ, երբ անձը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից գրանցվում է որպես Ազգային ժողովի պատգամավոր, արդեն չի ունենում պատգամավորի թեկնածուի կարգավիճակ:

Միաժամանակ հարկ է նշել, որ նորընտիր Ազգային ժողովի լիազորությունների ժամկետի սկիզբը, որի հետ էլ կապված է ընտրված պատգամավորների լիազորությունների ստանձնումը, սահմանված է Սահմանադրության 90-րդ հոդվածով: Նշված հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ հերթական ընտրության դեպքում նորընտիր Ազգային ժողովի լիազորությունների ժամկետն սկսվում է նախորդ գումարման Ազգային ժողովի լիազորությունների ժամկետի ավարտման օրը հրավիրված նորընտիր Ազգային ժողովի առաջին նստաշրջանի բացման պահին, իսկ նույն հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն՝ արտահերթ ընտրության դեպքում գործող Ազգային ժողովի լիազորությունների ժամկետն ավարտվում, և նորընտիր Ազգային ժողովի լիազորությունների ժամկետն սկսվում է նորընտիր Ազգային ժողովի կազմավորումից հետո՝ երկրորդ երկուշաբթի օրը հրավիրված Ազգային ժողովի

4

առաջին նստաշրջանի բացման պահին: Միաժամանակ նույն հոդվածը սահմանում է նաև նորընտիր Ազգային ժողովի լիազորությունների ժամկետի սկզբին այն դեպքում, երբ մինչև գործող Ազգային ժողովի լիազորությունների ավարտը նորընտիր Ազգային ժողով չի կազմավորվում, ինչպես նաև այն դեպքում, երբ ռազմական կամ արտակարգ դրության պատճառով Ազգային ժողովի ընտրությունն անցկացվել է Սահմանադրության 91-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված ժամկետում:

Տվյալ դեպքում օրենսդիրը սահմանել է, որ վիճարկվող դրույթով նախատեսված երաշխիքից օգտվում է «պատգամավորի թեկնածուն՝ մինչև պատգամավորի լիազորություններն ստանձնելն ընտրված պատգամավորը», մինչդեռ, ինչպես նշվեց, այդ երկու կարգավիճակները միմյանց հետ համատեղելի չեն, բացառում են միմյանց, և անձինք դրանք ձեռք են բերում ընտրական գործընթացի տարբեր ժամանակահատվածներում: Այսինքն՝ անձը չի կարող միաժամանակ լինել թե՛ պատգամավորի թեկնածու, թե՛ ընտրված, սակայն դեռևս իր լիազորությունները չստանձնած պատգամավոր:

Վերոգրյալի հիման վրա գտնում եմ, որ պարզ չէ, թե տվյալ դեպքում վիճարկվող դրույթով ամրագրված անձեռնմխելիությունն օրենսդիրն իրականում որ անձանց վրա է տարածել՝ պատգամավորի թեկնածուների, թե ընտրված, սակայն դեռևս իրենց լիազորությունները չստանձնած պատգամավորների (մինչև պատգամավորի լիազորություններն ստանձնելը) վրա:

Ավելին, այն հանգամանքը, որ վիճարկվող դրույթը ձևակերպված չէ բավարար հստակությամբ, իսկ Սահմանադրական դատարանի կողմից նշված բովանդակությունը չի բխում այդ դրույթից, առավել ակնառու է դառնում միևնույն երաշխիքը նախատեսող նախկին իրավակարգավորման հետ համեմատության դեպքում:

Այսպես՝ Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի (ընդունվել է 2011 թվականի մայիսի 26-ին, ուժի մեջ է մտել 2011 թվականի հունիսի 26-ին, ուժը կորցրել է 2016 թվականի հունիսի 1-ին) 121-րդ հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն՝

«Ազգային ժողովի պատգամավորի թեկնածուն, ընտրված պատգամավորը մինչև պատգամավորի լիազորություններն ստանձնելը կարող է ձերբակալվել, կալանավորվել կամ նրա նկատմամբ դատական կարգով պատասխանատվության ենթարկելու հարց հարուցվել միայն կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համաձայնությամբ: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը նշված հարցի վերաբերյալ որոշում ընդունում է հանձնաժողովի անդամների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երկու երրորդով: Սույն մասով սահմանված դրույթը չի տարածվում մինչև թեկնածու գրանցվելը ձերբակալված կամ կալանավորված քաղաքացիների, ինչպես նաև ձերբակալությունը կալանքով փոխելու և կալանավորված թեկնածուի կալանքի ժամկետը երկարաձգելու դեպքերի վրա»:

Փաստորեն, ի տարբերություն «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի՝ նախկինում Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 121-րդ հոդվածի 5-րդ մասը սահմանելիս օրենսդիրն այնպիսի ձևակերպում (շարադրանք և կետադրական նշաններ) էր օգտագործել, որն ակնհայտ էր դարձնում քննարկվող երաշխիքն առավել լայն շրջանակի անձանց (պատգամավորի թեկնածուի և ընտրված պատգամավորի (մինչև պատգամավորի լիազորություններն ստանձնելը)) վրա տարածելու վերաբերյալ օրենսդրի կամքը: Մինչդեռ գործող կարգավորումներում օրենսդրի կողմից այլ ձևակերպում («ստորակետ» կետադրական նշանի բացակայություն և «բութ» կետադրական նշանի առկայություն) օգտագործված լինելու հանգամանքը թույլ է տալիս կատարել այն ողջամիտ ենթադրությունը, որ օրենսդիրը նպատակ է ունեցել սահմանել անձանց այլ շրջանակ, այլապես սույն գործով վիճարկվող՝ «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասում կօգտագործեր միևնույն ձևակերպումը՝ միևնույն շարադրանքով և կետադրական նշաններով:

Վերոգրյալի մասին է վկայում նաև վիճարկվող դրույթի համեմատությունը «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի

6

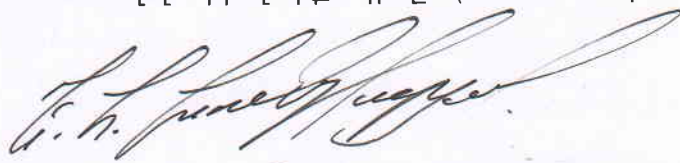

մինչև 90-րդ հոդվածի մեկ այլ՝ 2-րդ մասի հետ: Մասնավորապես՝ նշված դրույթի համաձայն՝ **«պատգամավորի թեկնածու գրանցված անձը պատգամավորի թեկնածուի կարգավիճակ ունենալու ժամանակահատվածում, ինչպես նաև մինչև պատգամավորի լիազորություններն ստանձնելն ընտրված պատգամավորը ենթակա չէ կանչվելու վարժական հավաքի կամ զինվորական վարժանքի կամ գորակոչվելու պարտադիր զինվորական ծառայության»:**

Նշված դեպքում ևս, ի տարբերություն սույն գործով վիճարկվող իրավակարգավորման, օրենսդիրն օգտագործել է այնպիսի ձևակերպումներ (շարադրանք և կետադրական նշաններ), որոնք ուղղակիորեն ցույց են տալիս, որ այդ նորմը վերաբերում է թե՛ պատգամավորի թեկնածու գրանցված անձին՝ պատգամավորի թեկնածուի կարգավիճակ ունենալու ժամանակահատվածում, թե՛ մինչև պատգամավորի լիազորություններն ստանձնելն ընտրված պատգամավորին:

Վերոգրյալի հիման վրա գտնում եմ, որ սույն գործով վիճարկվող՝ «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասից հնարավոր չէ պարզել այն անձանց շրջանակը, որոնք օգտվում են դրանով նախատեսված անձեռնմխելիությունից, ինչը վիճարկվող դրույթը խնդրահարույց է դարձնում իրավական որոշակիության պահպանման տեսանկյունից:

Սահմանադրական դատարանն իր բազմաթիվ որոշումներում արդեն իսկ անդրադարձել է քննարկվող սկզբունքին՝ նշելով, մասնավորապես, հետևյալը.

- «(...) օրենքը պետք է համապատասխանի նաև Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի մի շարք վճիռներում արտահայտված այն իրավական դիրքորոշմանը, համաձայն որի՝ որևէ իրավական նորմ չի կարող համարվել «օրենք», եթե այն չի համապատասխանում իրավական որոշակիության (...) սկզբունքին, այսինքն՝ ձևակերպված չէ բավարար աստիճանի հստակությամբ, որը թույլ տա քաղաքացուն դրա հետ համատեղելու իր վարքագիծը» (18.04.2006թ. ՍԴԴ-630),

- «իրավական պետության սկզբունքը, ի թիվս այլոց, պահանջում է նաև իրավական օրենքի առկայություն: Վերջինս պետք է լինի բավականաչափ մատչելի՝ իրավունքի սուբյեկտները պետք է համապատասխան հանգամանքներում հնարավորություն ունենան կողմնորոշվելու՝ թե տվյալ դեպքում ինչ իրավական նորմեր են կիրառվում: Նորմը չի կարող համարվել «օրենք», եթե այն ձևակերպված չէ բավարար ճշգրտությամբ, որը թույլ կտա իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց դրան համապատասխանեցնել իրենց վարքագիծը. նրանք պետք է հնարավորություն ունենան կանխատեսել այն հետևանքները, որոնք կարող է առաջացնել տվյալ գործողությունը» (13.05.2008թ. ՍԴՈ-753),

- «(...) իրավական որոշակիության ապահովման տեսանկյունից օրենսդրության մեջ օգտագործվող հասկացությունները պետք է լինեն հստակ, որոշակի և չհանգեցնեն տարաբնույթ մեկնաբանությունների կամ շփոթության» (02.12.2014թ. ՍԴՈ-1176),

- «Առավել ևս իրավունքի գերակայության սկզբունքի որդեգրման շրջանակներում օրենքում ամրագրված իրավակարգավորումները պետք է անձի համար կանխատեսելի դարձնեն իր իրավաչափ ակնկալիքները: Բացի դրանից, իրավական որոշակիության սկզբունքը, լինելով իրավական պետության հիմնարար սկզբունքներից մեկը, ենթադրում է նաև, որ իրավահարաբերությունների բոլոր սուբյեկտների, այդ թվում՝ իշխանության կրողի գործողությունները պետք է լինեն կանխատեսելի ու իրավաչափ» (09.06.2015թ. ՍԴՈ-1213):

Սույն դեպքում, ինչպես նշվեց, **սույն գործով վիճարկվող դրույթում օգտագործվող՝ «պատգամավորի թեկնածուի՝ մինչև պատգամավորի լիազորություններն ստանձնելն ընտրված պատգամավորի նկատմամբ» ձևակերպումը (հաշվի առնելով դրա շարադրանքը և օգտագործված կետադրական նշանը) հնարավորություն չի տալիս պարզել, թե ովքեր են օգտվում այդ դրույթով նախատեսված անձեռնմխելիությունից՝ պատգամավորի թեկնածուն, ընտրված պատգամավորը (մինչև պատգամավորի**

8

լիազորություններն ստանձնելը), թե՛ երկու անձինք էլ: Հետևաբար չհամաձայնելով Սահմանադրական դատարանի այն դատողությանը, որ վիճարկվող իրավակարգավորման համաձայն՝ «անձեռնմխելիությունը ինչպես Ազգային ժողովի պատգամավորի գրանցված թեկնածուի, այնպես էլ մինչև պատգամավորի լիազորություններն ստանձնելն ընտրված պատգամավորի համար միասնական է», **գտնում եմ, որ վիճարկվող դրույթը չի համապատասխանում իրավական որոշակիության սկզբունքին:**

2. Սահմանադրական դատարանը, փաստելով, որ թե՛ պատգամավորի թեկնածուն, թե՛ ընտրված պատգամավորը (մինչև պատգամավորի լիազորություններն ստանձնելը) օգտվում են անձեռնմխելիությունից, նշել է, որ «(...) ընտրվելու իրավունքի արդյունավետ իրացման երաշխիքները և, մասնավորապես, կոնկրետ դեպքում՝ Ազգային ժողովի պատգամավորի թեկնածուի անձեռնմխելիությունը, ունեն նաև հանրային-իրավական նշանակություն. դրանք ուղղված են ոչ միայն անձի մասնավոր շահի, այլ նաև հանրային շահի պաշտպանության ապահովմանը» (որոշման 15-րդ էջ):

Համաձայն չլինելով վիճարկվող դրույթի բովանդակության վերաբերյալ Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-1644 որոշման մեջ կատարված դատողությանը, այդուհանդերձ, հարկ եմ համարում անդրադառնալ նաև պատգամավորի թեկնածուի անձեռնմխելիության ինստիտուտին՝ հաշվի առնելով Սահմանադրական դատարանի որոշման մեջ դրան կատարված անդրադարձը, ինչպես նաև բացահայտել վիճարկվող դրույթի հնարավոր¹ սահմանադրաիրավական բովանդակությունը:

Այսպես՝ անձեռնմխելիությունը ենթադրում է անձի նկատմամբ որոշակի գործողություններ կատարելու արգելք կամ դրանց կատարման առավել բարդ ընթացակարգ և պայմաններ: Այսինքն՝ անձեռնմխելիության դեպքում որոշակի անձանց տրամադրվում է հատուկ իրավական պաշտպանություն, որից չեն օգտվում

¹ «Հնարավոր» բառի օգտագործումը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ, իմ գնահատմամբ, քննարկվող դրույթը որոշակի չէ:

9

մնացած անձինք: Նշվածը կարող է խնդրահարույց լինել առաջին հերթին օրենքի առջև բոլորի հավասարությունը (Սահմանադրության 28-րդ հոդված) ապահովելու տեսանկյունից, ուստի որևէ անձի անձեռնմխելիություն տրամադրելը պետք է բխի գերակա հանրային շահից, այն պետք է անհաժեշտ լինի ժողովրդավարական հասարակությունում և համապատասխանի համաչափության սկզբունքի պահանջներին:

Տվյալ դեպքում ըստ Սահմանադրական դատարանի՝ օրենսդիրը վիճարկվող դրույթով անձեռնմխելիություն է տրամադրում նաև պատգամավորի թեկնածուներին: Սահմանադրական դատարանն այդ երաշխիքի կապակցությամբ ընդամենը նշում է, որ այն ընտրվելու իրավունքի արդյունավետ իրացման երաշխիք է և ունի ինչպես մասնավոր-իրավական, այնպես էլ հանրային-իրավական նշանակություն:

Մինչդեռ իմ գնահատմամբ անձեռնմխելիության տրամադրումը չի կարող հիմնավորվել միայն նման վերացական դատողություններով: Հակառակ դեպքում, հնարավոր կլիներ պնդել, որ անձեռնմխելիությամբ պետք է օժտված լինեն ավելի լայն շրջանակի անձինք, քանի որ բազմաթիվ դեպքերում անձեռնմխելիությունը հնարավոր է կապել Սահմանադրության որևէ դրույթով ամրագրված գործառույթի (իրավունքի) իրականացման հետ և պնդել, որ անձեռնմխելիությունը դրա արդյունավետ իրացման երաշխիք է: Այդ տրամաբանությամբ հնարավոր կլիներ պնդել, որ, օրինակ, կուսակցությունների անդամները ևս պետք է օժտված լինեն անձեռնմխելիությամբ՝ հաշվի առնելով, որ քաղաքական գործընթացներում ներգրավված անձանց վերաբերյալ հանրության դիրքորոշումը ձևավորվում է ոչ միայն ընտրությունների ընթացքում, այլև դրանց նախորդող ժամանակահատվածներում, հետևաբար անձեռնմխելիությունը չպետք է կապված լինի պատգամավորի թեկնածուի կարգավիճակ ձեռք բերելու հետ: Նման դատողությունները բացառելու համար անհրաժեշտ է, որ անձին անձեռնմխելիություն տրամադրվի միայն այն դեպքում, երբ անձն իր գործառույթները չի կարող պատշաճ կերպով իրականացնել անձեռնմխելիության բացակայության դեպքում: Ընդ որում, դրա վերաբերյալ

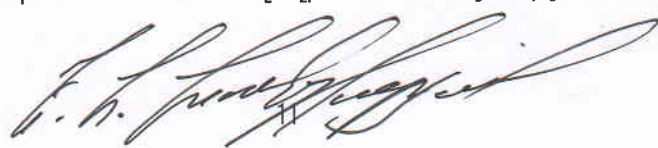
10

հիմնավորումները չպետք է հիմնվեն սուկ վերացական, մակերեսային դատողությունների վրա:

Վերոգրյալի համատեքստում գտնում եմ, որ Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-1644 որոշումը պատգամավորի թեկնածուի կարգավիճակ ունեցող անձանց անձեռնմխելիություն տրամադրելու վերաբերյալ բավարար հիմնավորումներ չի պարունակում:

Ավելին, Սահմանադրական դատարանը նշել է, որ պատգամավորի թեկնածուի անձեռնմխելիությունն ուղղված է նաև հանրային շահի պաշտպանության ապահովմանը: Մինչդեռ գտնում եմ, որ գործող իրավակարգավորումների պայմաններում պատգամավորի թեկնածուին անձեռնմխելիության տրամադրումը չի բխում հանրային շահից հետևյալ պատճառաբանությամբ.

Նախ, պատգամավորի թեկնածուն հանրային որևէ պաշտոն չի զբաղացնում, այլ միայն հավակնում է այդպիսի պաշտոն զբաղեցնելուն: Բացի այդ, պատգամավորների թեկնածուների թվի սահմանափակում առկա չէ, ինչը նշանակում է, որ պատգամավորի թեկնածուին անձեռնմխելիություն տրամադրված լինելու պարագայում դրանից կարող են օգտվել անհայտ թվով անձինք (այն անձինք, որոնք գրանցված կլինեն որպես պատգամավորի թեկնածու): Միաժամանակ «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածը որևէ կերպ չի սահմանափակում այն արարքների ցանկը, որոնց համար տրամադրվում է պաշտպանություն (Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համաձայնությունը ստանալու կանոնից միակ բացառությունն այն է, երբ անձը բռնվել է հանցանք կատարելու պահին կամ անմիջապես դրանից հետո): Այսինքն՝ պատգամավորի թեկնածուին անձեռնմխելիություն տրամադրված լինելու պարագայում նրա նկատմամբ որևէ արարքի համար քրեական հետապնդում չի կարող հարուցվել, և նա չի կարող ձերբակալվել կամ կալանավորվել՝ առանց Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համաձայնության: Ընդ որում, նշված

որոշումը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն ընդունում է ընդհանուր թվի ձայների առնվազն 2/3-ով:

Նման պայմաններում չի բացառվում նաև, որ բազմաթիվ անձինք պատգամավորի կարգավիճակն օգտագործեն որպես քրեական հետապնդումից, ձերբակալումից և կալանավորումից պաշտպանվելու միջոց՝ հաշվի առնելով նաև այն հանգամանքը, որ պատգամավորի թեկնածուի կարգավիճակ ձեռք բերելով՝ անձը չի ստանձնում որոշակի գործառույթներ և պատասխանատվություն ենթադրող հանրային պաշտոն:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ գտնում եմ, որ հանրային շահից չի կարող բխել որևէ պաշտոն չգրադեցնող, այլ միայն պատգամավորի պաշտոնին հավակնող, անհայտ թվով անձանց անձեռնմխելիության տրամադրումը հատկապես այն դեպքում, երբ այդ անձեռնմխելիությունը վերաբերում է ցանկացած արարքի համար քրեական հետապնդում հարուցելուն, թեկնածուին ձերբակալելուն և կալանավորելուն, իսկ դրա հաղթահարումը հնարավոր է միայն Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի ձայնյալ մեծամասնությամբ:

Հարկ եմ համարում նաև նշել, որ այն հանգամանքը, որ նախկինում գործող իրավակնարգավորումների համաձայն Հայաստանի Հանրապետությունում անձեռնմխելիությունից օգտվում էին անհարկի լայն շրջանակի անձինք, այդ թվում՝ պատգամավորի թեկնածուները, ընդգծել են նաև միջազգային կառույցները (օրինակ՝ Եվրոպայի խորհրդի կազմում գործող Կոռուպցիայի դեմ պայքարի պետությունների խումբը², «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով» եվրոպական հանձնաժողովը (Վենետիկի հանձնաժողով)³), ինչն արձանագրել է նաև Սահմանադրական

² Տե՛ս Group of States against Corruption (GRECO), Evaluation Report on Armenia, Greco Eval I-II Rep (2005) 2E (adopted by GRECO at its 27th Plenary Meeting (6-10 March 2006)), կետ 56 (<https://rm.coe.int/16806c2abf>).

³ Տե՛ս European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), Opinion on the Issue of the Immunity of Persons Involved in the Electoral Process in Armenia, CDL-AD(2008)024 (adopted by the Venice Commission at its 76th plenary session (17-18 October 2008)), կետեր 35 և 38 ([https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDLAD\(2008\)024-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDLAD(2008)024-e)).

դատարանը ՍԴՈ-1644 որոշմամբ: Մասնավորապես՝ նշված դիրքորոշումն արտահայտվել է այն իրավակարգավորումների գործողության ժամանակահատվածում, երբ Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրքն ուղղակիորեն սահմանում էր, որ պատգամավորի թեկնածուներն օժտված են անձեռնմխելիությամբ:

Վերոգրյալի համատեքստում գտնում եմ, որ եթե Սահմանադրական դատարանը վիճարկվող դրույթը համարում էր բավարար հստակությամբ ձևակերպված, ապա պետք է ձեռնամուխ լիներ նշված դրույթի (անձեռնմխելիությամբ օժտված անձանց շրջանակի մասով) սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտմանը՝ այն բխեցնելով սահմանադրի կամքից և հաշվի առնելով սահմանադրական կարգավորումները, ինչը Սահմանադրական դատարանը չի կատարել:

Այսպես՝ սահմանադիրը, անդրադառնալով օրենսդիր մարմնի գործունեությանը, ամրարգել է միայն պատգամավորի՝ որպես անմիջականորեն ժողովրդի կողմից ձևավորվող, ներկայացուցչական մարմնի անդամի անձեռնմխելիությունը (Սահմանադրության 96-րդ հոդված):

Գտնում եմ, որ սույն գործով վիճարկվող դրույթի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը բացահայտելու պարագայում անհրաժեշտ կլիներ փաստել, որ դրանով նախատեսված անձեռնմխելիությունը վերաբերում է միայն այն անձանց, որոնց Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն արդեն իսկ տրամադրել է պատգամավորական մանդատ՝ նրանց գրանցելով որպես ընտրված պատգամավոր, սակայն նրանք դեռևս չեն ստանձնել պատգամավորի լիազորությունները: Իմ գնահատմամբ՝ վիճարկվող դրույթի միայն այս մեկնաբանությունը չի հակադրվի սահմանադրի կամքին՝ ելնելով այն հանգամանքից, որ այդ եղանակով որոշակի պաշտպանություն է տրամադրվում ժողովրդի կողմից արդեն իսկ ընտրված պատգամավորին, ընդ որում, կարճ ժամանակահատվածի համար, այն է՝ մինչև լիազորությունների ստանձնումը, որից հետո պատգամավորի անձեռնմխելիությանը

վերաբերող կարգավորումներն ուղղակիորեն նախատեսված են Սահմանադրության 96-րդ հոդվածով:

Ի հակադրումն պատգամավորների, այդ պաշտոնին հավակնող թեկնածուներին անձեռնմխելիության տրամադրումը որևէ կերպ չի բխում սահմանադրի կամքից, քանի որ վերջիններս որևէ պաշտոն չեն զբաղեցնում, ինչպես նաև կարճ ժամանակահատվածում պատգամավորի լիազորություններ չեն ստանձնելու: Դեռ ավելին, նրանց կողմից պատգամավորի պատշոնի ստանձնումը պայմանավորված է լինելու ընտրության արդյունքներով (հիմնված է ենթադրությունների վրա)՝ ի տարբերություն ընտրված, սակայն դեռևս իրենց լիազորությունները չստանձնած պատգամավորների, որոնց պարագայում ժողովրդի կողմից ընտրված լինելն արդեն իսկ իրողություն է:

Միաժամանակ հարկ եմ համարում ընդգծել, որ սահմանադրական զարգացումները ևս վկայում են անձեռնմխելիության սահմանափակման միտումի մասին: Օրինակ՝ եթե նախկինում դատավորներն օժտված էին թե՛ անձնական, և թե՛ գործառույթային անձեռնմխելիությամբ (2005 թվականի փոփոխություններով Սահմանադրության 97-րդ հոդված), ապա ներկայումս նրանք ունեն միայն գործառույթային անձեռնմխելիություն (2015 թվականի փոփոխություններով Սահմանադրության 164-րդ հոդված):

Կարծում եմ, որ այն դեպքում, երբ Սահմանադրության համաձայն՝ բարձր կարգավիճակով և պատասխանատվությամբ օժտված դատավորներին անձեռնմխելիություն է տրամադրվում միայն իրենց լիազորությունների իրականացման կապակցությամբ կատարված արարքների դեպքում, չի կարող հանրային պաշտոն չզբաղեցնող անձը՝ պատգամավորի թեկնածուն, օժտվել ավելի լայն անձեռնմխելիությամբ:

3. Ամփոփելով սույն հատուկ կարծիքում ներկայացված դիրքորոշումները՝ կարծում եմ, որ «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք»

14

սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասը ձևակերպված չէ բավարար հստակությամբ, որ հնարավոր լինի պարզել, թե ում վրա է տարածվում այդ դրույթով նախատեսված երաշխիքը: Ավելին, նշված դրույթում օգտագործվող ձևակերպումը (հաշվի առնելով շարադրանքը և օգտագործված կերպարական նշանները)՝ «պարզամավորի թեկնածուի՝ մինչև պարզամավորի լիազորություններն ստանձնելն ընտրված պարզամավորի նկատմամբ», բացառում է նշված կարգավիճակների համաժամանակյա գոյությունը:

Այդուհանդերձ, եթե Սահմանադրական դատարանը գտնում էր, որ այդ դրույթը ձևակերպված է բավարար հստակությամբ, ապա պետք է բացահայտեր դրա սահմանադրահրավական բովանդակությունը՝ անձեռնմխելիությամբ օժտված անձանց շրջանակի մասով: Այդ դեպքում անհրաժեշտ էր փաստել, որ «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 90-րդ հոդվածի 5-րդ մասով նախատեսված անձեռնմխելիությունը վերաբերում է միայն ընտրված, սակայն դեռևս իրենց լիազորությունները չստանձնած պարզամավորներին, իսկ պարզամավորի թեկնածուներն այդ երաշխիքից չեն օգտվում:

ԴԱՏԱՎՈՐ՝

Ե. ԽՈՒՆԴԿԱՐՅԱՆ

28 մարտի 2022թ.